

Д. Барашковський,

А. Саркісов

asarkisov@kspu.edu

Індекс демократичного розвитку Миколаївської області¹

У сучасному суспільстві питання демократії, її розвитку займають важливе соціополітичне значення як в межах всієї держави, так і на різних її територіальних рівнях. Проведене в межах Миколаївської області дослідження рівня розвитку демократії дозволило виявити основні проблеми демократичного розвитку Миколаївської області. Було визначено інтегральний індекс розвитку демократії в області, який дорівнює 2,78. За цим показником Миколаївську область віднесено до «змішаного/перехідного регіону». Процес дослідження виконано на базі експертного опитування. В якості експертів були залучені представники наступних сфер діяльності: державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування (5,9% опитуваних експертів), представники громадських організацій, волонтери (23,5%), правозахисники (5,9%), освітяни (11,8%), підприємці та економісти (29,4%), журналісти та представники ЗМІ (5,9%), політологи та соціологи (11,8%), політичний діяч (5,9%). Статус експертів – незалежний експерт (65% опитуваних) та представники вищої керівної ланки організацій (35% опитуваних). Загальна кількість опитаних експертів становить 17 чоловік. Окрім експертного опитування, в рамках дослідження, було оброблено значний масив вторинної інформації, зокрема, аналітичні звіти, контент-аналіз інтернет-джерел, моніторинг місцевих друкованих засобів масової інформації. В цілому, результати проведеного дослідження мають значну кореляцію з інформацією, позиченої із вторинних джерел. Процес дослідження супроводжувався побудовою структури потенційних експертів, які мають достатній досвід та знання в конкретному блоці експертних анкет. Також були подані необхідні запити до офіційних державних установ в області, м. Миколаїв. Значення вирахованого індексу розвитку демократії в Миколаївській області становить 2,78. За цим показником Миколаївська область посідає передостаннє місце серед регіонів України. Найближчими «сусідами» є

¹ Дослідження проведено в рамках проекту "Сприяння реформам та розвиток підзвітності в регіонах України", який був реалізований Поліським фондом міжнародних та регіональних досліджень (м. Чернігів) і Асоціацією регіональних аналітичних центрів за підтримки National Endowment for Democracy (NED). Автори є безпосередніми учасниками даного проекту

Житомирська (2,79) та Одеська (2,75) області, яка займає за індексом розвитку демократії останнє місце в Україні.

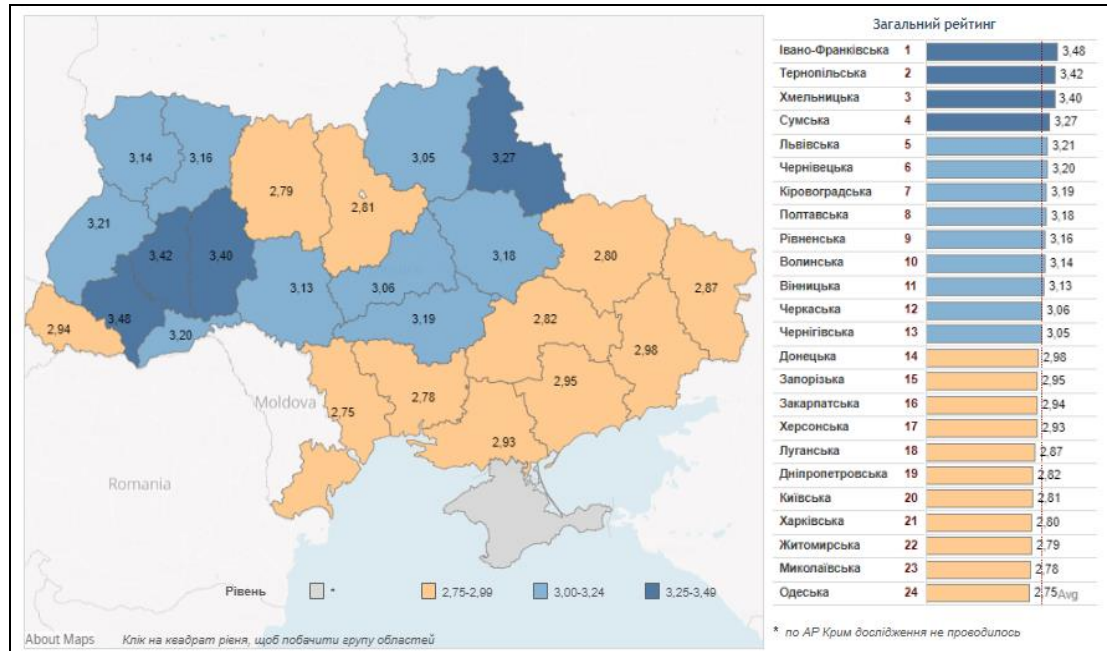

Рис. 1. Місце Миколаївської області в загальному рейтингу регіонів України за індексом демократичного розвитку

Експертне опитування було проведено на основі наступних десяти блоків.

1. Стан реалізації захисту прав людини, зокрема стан правосуддя – оцінювання рівня дотримання прав та свобод людини в області; рівня незалежності судової системи області; рівня доступу громадян до правосуддя; рівня прозорості суддів та. Середній бал – 2,57. Більша частина експертів дає низьку оцінку за цим блоком. В цілому можна відмітити дотримання права зборів і об’єднань. Проте, рівність перед законом є не гарантованою.

2. Соціально-економічний стан – оцінювання існуючого соціально-економічного розвитку області, оцінка основних свобод людини, свобода підприємницької діяльності. Єдиний з блоків, де не представлена оцінка «5». Середній бал по блоку – 2,7.

3. Громадська активність і самоорганізація громадян – оцінювання рівня громадської активності, масовості участі громадян у вирішенні нагальних проблем регіону, можливостей впливу громадськості на прийняття рішень на різних територіальних рівнях влади. Середній бал становить 2,86. За цим показником Миколаївська область посідає 19-те місце в Україні. Громадянське суспільство в

цілому є незалежним, проте є проблеми відносно громадської діяльності, розвиток якої є недостатнім в регіоні.

4. Стан ЗМІ – оцінювання вільності преси, її незаангажованості, ступінь довіри до ЗМІ у регіоні, оцінювання рівня безпеки журналістів. Середній бал – 2,93. Миколаївська область за показником на 16-му місці серед регіонів України. Система ЗМІ в області є розгалуженою, представлена на різних територіальних рівнях. Функціонування ЗМІ в області є незалежним та різноманітним. Однак, є ЗМІ, які підпорядковуються інтересам різних політичних груп.

5. Міжетнічні та конфесійні відносини – оцінювання рівня міжетнічної та конфесійної напруги (її відсутності) у регіоні, оцінювання рівня представництва етнічних меншин в органах місцевого самоврядування. Середній бал – 4,29. За показником даного блоку область знаходиться на першому місці в Україні. Права етнічних громад, конфесійних об'єднань в області дотримуються. Рівень розвитку взаємовідносин між різними етнічними та конфесійними угрупованнями є високим.

6. Політична активність, партії, вибори – оцінювання рівних умов та можливостей для реалізації діяльності партійних організацій, рівня прозорості фінансування партій у регіоні. Середній бал – 2,58. Область знаходиться за даним блоком на 22-му місці. Вибори в області є регулярними, змагальність однакова, проте, наявні проблеми з боку тиску провладних партій щодо опозиційних партій, окремих кандидатів як на обласному, так і на районному, місцевому рівнях.

7. Децентралізація та діяльність органів місцевого самоврядування – оцінювання рівня довіри громадян до обласних, районних, міських, сільських та селищних рад в області, рівня доступності громадян до центрів надання адміністративних послуг, якості цих послуг. Середній бал – 3. За показником розвитку процесів децентралізації та органів місцевого самоврядування Миколаївська область посідає 13-тє місце серед регіонів нашої держави. Розвиток системи місцевого самоврядування є відносно слабкою. Фактично процеси децентралізації в області гальмуються, а управління залишається переважно централізованим.

8. Якість державних адміністрацій – оцінювання якості та прозорості діяльності державних органів, рівня доступу громадськості до публічної інформації; рівня

виконання бюджетів державних та регіональних програм соціально-економічного розвитку; рівня прозорості проведення конкурсів на державні посади; рівня співпраці громадськості та органів державної влади. Середній бал – 2,67. За показником область на 20-му місці в Україні. Наразі залишається недостатньо прозорою діяльність органів державної влади як на обласному, так і на районному, місцевому рівнях.

9. Безпека (злочинність, діяльність органів правопорядку). Органи правопорядку: поліція та прокуратура – оцінювання прозорості, якості діяльності поліції, прокуратури; рівня безпечності громадян, що живуть в області; рівня звітування органів безпеки перед громадськістю; рівня незалежності органів безпеки в регіоні; рівня довіри громадян до органів безпеки. Середній бал – 1,95. Область – на 24-му місці в Україні. Судові процеси гальмуються, органи прокуратури розглядають справи роками, не доводячи їх до завершення. Великою є застосування тортур під час ув'язнення.

10. Корупція – оцінка рівня хабарництва у регіоні, можливості реалізації інтересів громадян, регіонального бізнесу в межах існуючого законодавства. Середній бал – 2,23. За цим показником область знаходиться на 19-му місці в Україні. Система корупції є широко розгалуженою, поширеною на різних рівнях. Робота щодо боротьби з корумпованими елементами проводиться непослідовно. Фактично, можна відмітити відсутність належної боротьби із корупцією.

Найбільша кількість експертів представлена у блоці «1. Стан реалізації захисту прав людини, зокрема стан правосуддя», де було опитано 10 експертів. Найменша кількість експертів представлена у блоці «8. Якість державних адміністрацій», де опитано 5 експертів.

Після обробки кількості оцінок, наданих експертами, було визначено, що найбільше значення оцінок отримав блок «Міжетнічні та конфесійні відносини (4,29)». Високий рівень міжетнічних та конфесійних відносин є свідченням злагодженої та виваженої політики, яку реалізують органи влади та громадськість на різних територіальних рівнях області. За цим показником Миколаївська область є серед лідерів в Україні. Схожі оцінки (4,29) за цим блоком мають Сумська, Харківська, Дніпропетровська та Тернопільська області

Найменший бал отримав блок «Безпека (злочинність, діяльність органів правопорядку). Органи правопорядку: поліція та прокуратура» (1,95). Значення оцінки за цим блоком є найнижчим по всій Україні. Саме цей показник зумовив зменшення інтегрального індексу демократичного розвитку області. Це є цілком закономірним, враховуючи, дискредитацію діяльності поліції та прокуратури працівниками цих органів впродовж останніх кількох десятиліть (масова корупція, заангажованість).

Серед регіонів України Миколаївська область вирізняється одним з найнижчих оцінок рівня корупції (2,23), поступаючись лише Дніпропетровській (2 бали), Харківській та Житомирській областям (по 2,15 балів в кожній області) на рівня з Одеською областю (2,23). За блоком «Стан реалізації захисту прав людини, зокрема стан правосуддя» Миколаївська область (2,57) займає передостаннє місце в державі, поступаючись лише Волинській області (2,5). Також, за блоком «Політична активність, партії, вибори» область (2,58) знаходиться на одному з останніх місць, випереджаючи за оцінкою лише Одеську (2,57) та Дніпропетровську (2,29) області.

Результати дослідження чітко вказують на необхідність кардинальних перетворень в системі безпеки та правопорядку. Високий рівень злочинності, низький рівень діяльності органів правопорядку – все це й зумовлює низьку довіру громадян до поліції, прокуратури. Важливим фактором, який впливає на низьку оцінку діяльності органів правопорядку є незавершеність, невизначеність та нерозкритість багатьох кримінальних справ, що мали місце на території Миколаївської області (зокрема, Врадіївська трагедія). Нажаль, фактично, процес люстрації чиновників в області нереалізований.

Важливою умовою для розвитку демократичних перетворень, що мають здійснюватися на обласному рівні: розвиток політичної самосвідомості громадян; розвиток електронної системи впливу громадян на органи місцевої влади; прозорість державних закупівель й контроль з боку громадськості; вільний доступ до одержання адміністративних послуг, розвиток мережі центрів надання адміністративних послуг на обласному й місцевому рівнях; підвищення рівня політичної та соціальної культури; підвищення рівня громадянської відповідальності.